

Алынбекова С.Ш.

**АККРЕДИТАЦИЯЛЫК ПРОЦЕССИНИН КОНТЕКСТИНДЕ
ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙДЫ БАШКАРУУ**

Алынбекова С.Ш.

**УПРАВЛЕНИЕ ВЫСШИМ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ В КОНТЕКСТЕ
АККРЕДИТАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

S.Sh. Alynbekova

**MANAGEMENT OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION IN THE
CONTEXT OF THE ACCREDITATION PROCESSES**

УДК: 37: 373: 331.63

Бул изилдөөдө Кыргызстандагы жогорку окуу жайларынын аккредитациялоонун алгачкы жыйынтыктары анализденди. Көз карандысыз аккредитациялоо боюнча агенттиктердин ишмердүүлүгү каралды. Жогорку окуу жайларды аккредитациялоонун негизги талаптары жана критерийлери көрсөтүлдү.

Негизги сөздөр: аккредитациялоо, көз карандысыз аккредитация, аккредитациялык агенттик, минималдуу талаптар, критерийлер, жыйынтыктар.

В данном исследовании проанализированы первоначальные результаты аккредитации высших учебных заведений Кыргызстана. Рассмотрена деятельность независимых агентств по аккредитации вузов. Указаны основные требования и критерии аккредитации высших учебных заведений.

Ключевые слова: аккредитация, независимая аккредитация, агентство по аккредитации, минимальные требования, критерии, результаты.

This study analyzes the initial results of accreditation of higher education institutions in Kyrgyzstan. Activity of independent agencies on accreditation of higher education institutions is considered. The basic requirements and criteria for accreditation of higher education institutions are specified.

Key words: accreditation, independent accreditation, accreditation Agency, minimum requirements, criteria, results.

Заманбап дүйнөдө билим берүү нациянын интеллектин, анын конкуренттик жөндөмдүүлүгүн түзгөн стратегиялык жактан адамдын ишмердигинин маанилүү тармагы катары каралат. Кыргызстандын азыркы учурдагы абалы билим берүү чөйрөсүнө, билим берүү сапатына келтирилген талаптарды өзгөртүүнү болжолдойт. Кыргызстандын жогорку билим берүүсүнүн жетишкендиктери азырынча анын конкуренттик жөндөмдүүлүгүнүн жогорулашынын фактору боло элек. Белгилеп кетүүчү нерсе, бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасынын жогорку дүйнөлүк билим берүү рыногунда конкуренттик жөндөмдүүлүгү жок эссе. Бул эл аралык жогорудун рейтингинде, дүйнөнүн 500 эң жакшы университеттеринин тизмесинде Кыргызстандын бир дагы жогорку окуу жайы жоктугу менен тастыкталат. Жакынкы келечекте алар ал жакта болушу оор маселе боюнча калууда. Ошондуктан, кесиптик билим берүүнү реформалоосу билим берүү сапатын жана биздин адистердин дүйнөлүк рыногунда конкуренттик жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга багытталышы зарыл.

Билим берүү – бул консервативдик система, андагы өзгөрүүлөр дароо эле көрүнбөйт. Эгерде, жаңы салынган жолдун сапатын дароо эле бардык пайдалануучулар баалай алышса, жогору билим берүү чөйрөсүндөгү өзгөртүүлөрдү баалоо окутуунун узак циклин жана өзгөртүүлөрдүн маани-маңызы жөнүндө коомчулукту кеңири тааныштыруусу менен шартталгандыгы үчүн узак убакытты талап кылат.

Азыркы учурда, маанилүү башкаруу системасында жана сапаттын менеджментинде, окутуучу жана студенттердин академиялык мобилдүүлүгүндө, кредиттик системасында, прикладдык илимий изилдөө жана инновациялык долбоорлорунда, инновациялык инфраструктурада, өндүрүш менен байланышууда, адистерди даярдоонун сапаттуу системасында, билим берүү процессине жаңы усулдарын жана технологияларын киргизүүсүндө негизделген университеттин жаңы модели түзүлүп жатат.

Жаңы технологиялардын өнүгүүсү рыноктун тарабынан дагы, абитуриенттердин тарабынан дагы жогорку билим берүүнүн талаптарынын өзгөртүүлүсүн шарттады. Дүйнөлүк билим берүү мейкиндигинде аккредитация билим сапатынын жогорулашынын жана анын жетишкендиктерди белгилөө куралы гана эмес университеттин өнүгүүсүндө оң, маанилүү тенденцияларын табуу механизми катары белгиленет. Университеттин деңгээлинде аккредитациялык стандарттар үзгүлтүксүз өркүндөтүүгө көмөктөшкөн аныкталган рамка болуп саналат. Аккредитацияга даярдоону процессинин өзү, тышкы жана ички баалоо жүргүзүү университетинин тарабынан билим берүү кызматын көргөзүү сапатын жакшыртууга шарттайт.

Аккредитациялануучу билим берүү уюмдарына төмөндөгү минималдуу талаптар милдеттүү түрдө аткарылышы зарыл. Бардыгы 7 талап:

1. Билим берүүнүн сапатын камсыздоо саясаты.
 - Билим берүү уюмунда бекитилген жана билим берүү уюмунун сайтында жарыяланган, өзүнө миссияны, стратегиялык жана учурдагы пландарды, билим берүү максаттарын, окутуунун натыйжаларын, сапат менеджменти тутумун камтыган билим берүүнүн сапатын камсыздоо саясаты болушу керек.
 - өзүнүн академиялык беделин жогорулатуу жана академиялык эркиндикти камсыздоо үчүн чараларды көрүү.

2. Билим берүү программаларын иштеп чыгуу, бекитүү, байкоо жүргүзүү жана мезгили менен баалоо.

- Билим берүү уюму билим берүү программаларын иштеп чыгуу жана бекитүү үчүн жол-жоболорго ээ болушу керек. Иштелип чыккан билим берүү программаларынын мазмуну билим берүү уюмунун, миссиясына, билим берүү максаттарына, мамлекеттик билим берүү стандарттарына, студенттердин жана башка кызыкдар тараптардын керектөөлөрүнө ылайык болушу зарыл. Билим берүү программасын өздөштүрүүнүн натыйжасында алынуучу квалификация так аныкталуусу жана кызыкдар тараптарга түшүндүрүлүүсү зарыл.

- Билим берүү уюму өз максатына жетүүсүн студенттер менен башка кызыкдар тараптардын керектөөлөрүнө жооп берүүсүн кепилдөө жана аныктоо үчүн жумуш берүүчүлөрдү жана башка кызыкдар тараптарды тартып, мезгили менен (бир жылда бир) мониторинг жана баалоо жүргүзүүсү зарыл.

- өзүнүн илимий изилдөөлөрүнүн натыйжаларын окуу процессинде колдонуу.

3. Инсанга багытталган окутууга жана студенттердин жетишүүсүн баалоо.

- Билим берүү уюму өзүнүн билим берүү программаларына инсанга багытталган окутуу процесстерин киргизүүсү зарыл. Билим берүү программаларын ишке ашыруучу усулдар студенттерди билим берүү процессин биргелешип ишке ашырууда активдүү аракетке кызыктыруусу зарыл.

- инсанга багытталган окутууга жана студенттин жетишүүсүн баалоодо инновациялык окуу-усулдук ресурстарды, педагогикалык усулдарды, формаларды жана технологияларды колдонуу.

4. Студенттерди кабыл алуу, билим берүүнүн натыйжаларын таануу жана студенттердин бүтүрүүсү.

- Билим берүү уюму мурдатан аныкталган, өзүнүн сайтында жарыяланган жана ырааттуу колдонулган студенттерди кабыл алууну, билим берүүнүн натыйжаларын таануу жана студенттердин бүтүрүп чыгышын жөнгө салуучу эрежелерге ээ болушу зарыл.

5. Окутуучулук жана окутуучу-көмөкчү курам.

- Билим берүү уюму студенттер менен иштөө үчүн кесиптик тажрыйбасы бар компетенттүү персоналга ээ болушу зарыл. Окутуучулар окутуучу предметти толук жакшы билүүгө жана түшүнүүгө, окуу процессинде билимди натыйжалуу берүү үчүн, ошондой эле алардын окутуусунун сапаты боюнча кайра байланышты түзүү үчүн керектүү ыкмаларга жана тажрыйбага ээ болушу зарыл.

- окутуу менен илимий изилдөөлөрдүн ортосундагы байланышты чыңдоо, окутуунун инновациялык усулдарын киргизүү, алдыңкы технологияларды колдонуу үчүн илимий ишке кызыктыруу тутумуна ээ болуу.

6. Материалдык-техникалык база жана маалымат ресурстар.

- Билим берүү уюму жетиштүү, жеткиликтүү жана билим берүү максаттарына ылайыктуу материалдык-техникалык жана маалымат ресурстарына ээ болушун кепилдөөсү зарыл.

- студенттердин илимий иши үчүн тиешелүү шарттарды камсыздоо.

7. Маалыматты башкарууга жана аны коомчулукка жеткирүү.

- Билим берүү уюму ишке ашырылып жаткан билим берүү программалары жана берилүүчү квалификациялар боюнча туура жана объективдүү, жетиштүү жана сапаттуу маалыматты дайыма өз убагында жарыялап турууга тийиш.

- Билим берүү уюмунун социалдык ролу ишке ашырылып жаткан программа жана аны аткаруунун күтүлгөн натыйжалары, берилүүчү квалификациялар, окутуунун деңгээли, окутуунун жана баалоонун жол-жоболору жана студенттердин окуу мүмкүнчүлүгү жөнүндө коомчулукка маалымдоону камтууга тийиш. Билим берүү уюму өз сайтына өзүнүн иши жөнүндө объективдүү маалыматтарды, анын ичинде ишке ашырылып жаткан билим берүү программаларынын тизмесин такай жарыялап турууга тийиш, бул маалыматтар так, туура, объективдүү жана жеткиликтүү болушу керек.

- билим берүү уюмун башкаруу башкаруунун автоматташтырылган (программалык) тутумунун жардамы менен жүзөгө ашырылат. Андай тутум жок болсо орто жана жогорку кесиптик билим берүү уюму аны иштеп чыгууну же сатып алууну жана эксплуатациялоого киргизүүнү пландаштырат.

Мындан тышкары, аккредитация өтүүдө жогорку окуу жайы бир нече этаптан турган иш-чараларды жүргүзөт:

1. Аккредитация өтүү жөнүндө чечим кабыл алуу, аккредитациялык агенттикти тандоо, жождун жамаатын кабыл алынган чечим менен таныштыруу, аккредитациянын процедурасын жүргүзүүчү үчүн жоопту адамды дайындoo, аккредитацияга даярдоо боюнча жүргүзүлүүчү иш-чаралардын планын түзүү.

2. Аккредитация өтүүгө жождун ички документациясын даярдоо, аккредитацияга даярдоо жана сапатты камсыздоо процесстериндеги ар бир бөлүмдүн функциясын белгилөө, жождун жана билим берүү программасынын учурдагы абалы боюнча алдын ала өзүн өзү баалоо жүргүзүү, жождун/билим берүү программасынын аккредитациялык агенттиктеринин стандарттарына ылайыктуулугун баалоо.

3. Аккредитация өтүүгө арызды берүүнү демилгелөө, мамлекеттик жождорго тендер жарыялоо, анан аккредитациялык агенттик менен келишим түзүү, керектүү учурда аккредитациялык стандартарын/критерийлерин түшүндүрүү боюнча окутуу жүргүзүү, өзүн-өзү баалоо жүргүзүү, ал боюнча отчетту аккредитациялык агенттигине жөнөтүү.

4. Аккредитация өтүү процедурасын жүргүзүү: аккредитациялык агенттиги менен өз ара аракеттешүү, тышкы баалоо жүргүзүнүн мөөнөтүн белгилөө, келген эксперттик комиссияга аудитория, керектүү

ресурстарды даярдоо, эксперттик комиссиясы менен жолугушу турган адамдарды камсыздоо.

5. Кабыл алынган чечим менен макулдук эме учурда Аккредитациялык агенттигинин Апелляциялык комитетине апелляция менен кайрылуу.

Бул тартип жогорку окуу жайынын спецификасына жараша өзгөртүлүшү мүмкүн, бирок аккредитация процедурасынын бардык талабын камтыйт.

Аккредитациялык агенттиктеринин жана жогорку окуу жайлары тарабынан аккредитация процедурасында катышуунун практикалык тажрыйбасы белгиленген тартиптин эффективдүүлүгүн белгилейт. Белгиленген тартип билим берүү сапатын жана жогорку башкаруу сапатын жактыртууга жөндөмдүү.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасында төрт аккредитациялык агенттиктер таанылып, Аккредитациялык агенттиктеринин Улуттук Реестрине киргизилген.

1. Билим берүү чөйрөсүндө сапаттын гарантиясы «EdNet» - Коомдун Фондусу.

2. Билим программаларын жана мекемелерди аккредитациялоо боюнча агенттик.

3. «Эл баасы» аккредитациялык агенттиги;

4. Аккредитациялоо жана рейтинг боюнча көз карансыз агенттик (Казахстан).

Аталган агенттиктер Кыргызстандагы жогорку окуу жайларын аккредитация жүргүзүгө расмий түрдө укукка ээ болушту. Бул агенттиктер тарабынан

2017-2018-окуу жылынын ичинде 10 жогорку окуу жайынын 38 программа боюнча аккредитация жүргүзүлгөн. Натыйжада, 5 жылга 33 программа аккредитацияланган, ал эми 5 программа 1 жылга аккредитациядан өткөн.

Көз карандысыз аккредитация билим берүү уюмдарынын ишмердигине объективдүү баалоо беришин эске алуу керек. Көз карандысыз аккредитациянын натыйжалары кынтыксыз болушуна жана кесиптик билим берүүнүн сапатын жогорулатууда негизги каражаттардын бири болуп кызмат кылуусуна умтулуу зарыл.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын "Билим берүү жөнүндөгү" 2003-жылынын 30-апрелиндеги Мыйзамы.
2. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 29-декабрындагы №670 токтому менен бекитилген "Билим берүү уюмдарын жана программаларын аккредитациялоонун Тартиби".
3. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 29-декабрындагы №670 токтому менен бекитилген "Кыргыз Республикасынын аккредитациялануучу башталгыч, орто жана жогорку кесиптик билим берүү уюмдарына коюлуучу Минималдуу талаптар".
4. www.accreditation.kg
5. www.aapop.kg
6. www.elbaasy.org
7. www.iaar.kz

Рецензент: к.пед.н., доцент Чекирова Г.К.